

Groei Mee

Het huishoudboekje van GroenLinks verkiezingsprogramma 2007-2011

1. Wat willen we bereiken?

GroenLinks heeft grote ambities voor de komende 4 jaar. Wij willen meer werk voor allen, versterking van het onderwijs, eerlijk delen in de zorg en een groene en innovatieve economie. We zetten de aanval in op de armoede binnen en buiten Nederland. We maken haast met een groene en schone wereld met een duurzame energievoorziening. En we bereiden ons voor op de vergrijzing. We delen eerlijk de extra kosten van de vergrijzing zonder botte bezuinigingen op de uitkeringen of zorgvoorzieningen. We laten niet alleen de jongeren opdraaien voor de kosten.

- Met goed beleid zijn minimaal 150.000 extra nieuwe banen in 4 jaar mogelijk. GroenLinks halveert het aantal mensen dat leeft in armoede. Meer vrouwen zullen economisch zelfstandig zijn en de werkloosheid onder allochtone jongeren wordt gehalveerd.
- We zetten onderwijs voor iedereen centraal. We halveren de schooluitval met 30.000 jongeren. Taal- en onderwijsachterstanden bij jong en oud worden aangepakt.
- Wij kiezen voor een groene, innovatieve economie o.a. door fors in te zetten op energiebesparing, openbaar vervoer en verdubbeling van energiebesparing en de productie van duurzame energie. GroenLinks zorgt voor 20% meer treinen en 20% minder files.
- De natuur wordt versterkt en het landschap opgeknapt.
- De wachttijd voor een nieuwe woning gaat omlaag van 3,5 naar een half jaar. Er komen 400.000 duurzame woningen bij.
- 10 Miljoen extra kinderen in ontwikkelingslanden kunnen naar school.

2. Wat gaan we daarvoor doen: de 10 belangrijkste maatregelen

1. De belasting op (laagbetaalde) arbeid wordt verlaagd met ruim 20 miljard euro.
2. De WW wordt beter toegankelijk voor flexwerkers. De uitkering gaat omhoog naar 90% in het eerste halve jaar en 80% in het tweede halve jaar. Daarna krijgen mensen een participatiecontract met de gemeente tegen het minimumloon.
3. De kinderbijslag wordt inkomensafhankelijk en de kinderopvang wordt gratis. Vaders en moeders krijgen ruimer zorgverlof tegen betaling.
4. De uitkeringen worden met 10% verhoogd en de no claim in de basisverzekering voor de ziektekosten wordt afgeschaft.
5. Iedereen betaalt mee aan een hogere AOW.
6. Voor elke leerling besteden we jaarlijks 1500 euro extra aan beter onderwijs. Daarmee garanderen wij elke jongere een stageplek en halveren wij de schooluitval en de onderwijsachterstanden. Werknemers met tijdelijk of vast werk krijgen scholingsrechten.

7. Energieleveranciers worden verplicht om een steeds groter aandeel duurzame energie te leveren. We belonen de productie en het gebruik van duurzame energie en energiebesparende innovatie.
8. We trekken jaarlijks 800 miljoen euro extra uit voor het openbaar vervoer en introduceren het rekeningrijden.
9. Er worden 400.000 nieuwe, duurzame woningen gebouwd. Er komt een nieuwe stad in de Bollenstreek.
10. We besteden 1,1 miljard euro extra aan het halen van de Millennium doelstellingen.

3. Werk: iedereen doet mee, iedereen telt mee

GroenLinks zet alles op alles om mensen aan het werk te krijgen en trekt daar veel geld voor uit. Dat is van groot sociaal belang. Daarom kiest GroenLinks onderwijs als topprioriteit om verspilling van talent een halt toe te roepen. Gratis kinderopvang maakt het ouders makkelijker om te blijven werken. Werken wordt lonender vooral voor wie weinig verdient. Door lagere belastingen op arbeid dalen de loonkosten en zullen bedrijven meer mensen in dienst nemen. Er komen meer starters en zelfstandigen door lagere belastingen, gerichte innovatiesubsidies voor kleine bedrijven en een publieke zelfstandigen verzekering voor zwangerschap en arbeidsongeschiktheid. De arbeidsmarkt wordt opengebrouwen voor wie nu moeilijk werk kan vinden, zoals mensen met een handicap. Er komen participatiebanen voor mensen met weinig kans op werk.

Een open arbeidsmarkt is ook van groot belang voor arbeidsgehandicapten. Nu worden veel WAO-ers herkeurd en zonder perspectief de arbeidsmarkt opgestuurd. Dat moet worden omgedraaid. Re-integratie naar (aangepast) werk staat voorop. Daarom wil GroenLinks aanpassing van de bestaande herkeuringspraktijk.

Dit alles is ook de beste manier om Nederland voor te bereiden op de komende decennia wanneer steeds meer mensen met pensioen gaan. We slaan zo twee vliegen in één klap: we willen voor alles voorkomen dat er straks bijvoorbeeld te weinig leraren zijn of onvoldoende plek in ziekenhuizen en verpleeg- en verzorginginstellingen voor ouderen. Bovendien blijft zo ook de AOW in de toekomst goed betaalbaar en hebben we voldoende geld voor de extra uitgaven aan zorg.

4. Vergrijzing: niet somberen, wél meer solidariteit

Vergrijzing is een teken van beschaving. Dat zoveel mensen in welstand en gezondheid oud worden, is een verworvenheid. Maar we moeten de kop niet in het zand steken: de komende decennia stijgen de kosten voor AOW en gezondheidszorg. Via belastingen op de aanvullende pensioenen krijgt de overheid ook extra geld binnen, maar dat is niet genoeg. Grijpen we niet in, dan betalen vooral jongeren de rekening. Dat vindt GroenLinks niet solidair. De sterkste schouders horen altijd de zwaarste lasten te dragen, jong én oud. En we moeten nú wat doen. Hoe langer we wachten, hoe hoger de rekening wordt, en hoe geringer de solidariteit tussen de generaties. We hebben voldoende tijd om te zorgen dat de AOW voor iedereen toegankelijk blijft en de kosten van de vergrijzing betaalbaar zijn. Maar we moeten in de komende kabinetsperiode wél een begin maken. GroenLinks kiest de volgende aanpak:

- Als we zorgen dat meer mensen aan de slag kunnen, is het ook makkelijker om de stijgende kosten voor AOW en gezondheidszorg samen te betalen. Daar hebben we later allemaal profijt van.
- Daarom wil GroenLinks ook de twee grootste fiscale subsidies aanpakken. De hypotheekrenteaftrek en de subsidie op pensioensparen. De kosten hiervan lopen alsmaar op. Die rekening moet natuurlijk wel worden betaald, en leidt tot hogere belasting op arbeid. Dat is niet goed voor de werkgelegenheid. Daarom hervormen we de hypotheekrenteaftrek (zie ook paragraaf 7) en beperken we het pensioensparen. De fiscale subsidie voor het pensioensparen wordt afgetopt tot het inkomen tot 1,5 x modaal, voor het inkomen daarboven is de pensioenpremie niet meer aftrekbaar. Zo worden deze dure regelingen doelmatig gericht op wie het nodig heeft. Met het uitgespaarde geld verlagen we de belasting op arbeid. We verruimen zo de werkgelegenheid en daarmee het draagvlak onder de sociale voorzieningen.
- De AOW wordt gefiscaliseerd. Dat betekent dat de AOW-premie wordt afgeschaft en de AOW volledig uit de belastingen wordt betaald. Iedereen, jong en oud, betaalt voortaan naar draagkracht mee aan de AOW. Dat is eerlijk. Vroeger was de AOW-premie namelijk laag. De ouderen van nu betaalden destijds een premie van 4% toen ze begonnen met werken. Dat kon. Er waren toen veel werkenden die premie betaalden en relatief weinig ouderen die recht hadden op AOW. Dat is radicaal veranderd. De werkenden van vandaag betalen een premie van 18%. De komende decennia zullen de inkomens van ouderen sneller stijgen dan de inkomens van 65-minners. Fiscalisering betekent herstel van de solidariteit tussen jong en oud. Voor ouderen met een aanvullend pensioen boven de 15.000 euro zal dit effect hebben op hun koopkracht: die zal iets minder snel groeien.
- We verhogen de AOW met 10%. Dat is van groot belang om de armoede onder circa 300.000 ouderen aan te pakken. De bevriezing van de AOW onder de kabinetten Balkenende wordt hiermee teruggedraaid.

5. Inkomen: bestrijd de armoede

De afgelopen jaren hebben veel mensen geworsteld om de eindjes aan elkaar te knopen. De lonen stegen niet, maar de premies voor pensioen en de zorg en de kosten van energie wel. Met name de mensen met een minimuminkomen en rondom modaal zaten in de hoek waar de klappen vielen. Honderdduizenden kinderen groeien in Nederland op in armoede. Daarom maken we de kinderbijslag inkomensafhankelijk, zodat gezinnen op het minimum extra worden ondersteund.

GroenLinks kiest voor een nivellerende inkomenspolitiek om de armoede in Nederland te lijf te gaan. Mensen met een minimuminkomen gaan er de komende vier jaar 10% op vooruit. Mensen die betaald werken tegen een laag loon krijgen er nog meer bij, omdat werken altijd moet lonen en omdat we armoede onder werkenden in Nederland willen keren.

Dat betekent bijvoorbeeld dat:

- een alleenstaande 65-plusser met alleen AOW er circa 90 euro per maand bij krijgt.
- een full-time werknemer met minimumloon er per maand circa 200 euro bij krijgt.

6. Meer en minder uitgeven 2007-2011

GroenLinks wil 13 miljard euro investeren in een groen en sociaal Nederland:

Extra uitgaven, in miljarden euro's (2011)	
1. Onderwijs	3,7
- Inburgering en aanpak analfabetisme	0,6
- Bestrijden achterstanden, spijbelen en schooluitval	1,7
- Positie leraar	1,0
- Hoger onderwijs	0,4
2. Werk en inkomen (zie ook bij belastingen)	1,7
- Participatiebanen	0,4
- Gratis kinderopvang	0,3
- Publieke verlofregeling	0,3
- Volledige koppeling lonen en uitkeringen	0,7
3. Zorg en welzijn	2,0
- (Extra) verplegend personeel	0,7
- gehandicaptenzorg	0,2
- jeugd en welzijn	0,4
- maatschappelijke opvang en geestelijke gezondheidszorg	0,2
- uitbreiding pakket basisverzekering	0,5
-	
4. Milieu en openbaar vervoer (zie ook bij belastingen)	2,0
- duurzame energie	0,4
- schone lucht	0,2
- openbaar vervoer	0,8
- natuur, groen en landschap	0,4
- biologische landbouw	0,2
5. Ontwikkelingssamenwerking	1,1
6. Volkshuisvesting	1,0
7. Diversen	1,5
- recht en gevangeniswezen	0,25
- openbare orde	0,4
- sport	0,2
- kunst en cultuur	0,3
- asielbeleid	0,2
- innovatie	0,15
Totaal	13,0

- Onderwijs staat bovenaan: er komt 3,7 miljard euro extra bij. Analfabetisme en taalachterstanden onder allochtonen én autochtonen wordt aangepakt. Voor bestrijding van schooluitval o.a. met spijbelcoaches en aanpak van achterstanden van kinderen en jongeren (o.a. extra leraren, versterking praktijkonderwijs, VMBO) is 1,7 miljard beschikbaar. Voor leraren is 1 miljard beschikbaar (beter beloning, opleiding en ondersteuning). Het hoger onderwijs krijgt 400 miljoen voor meer onderzoek en onderwijs en betere studiefinanciering voor studenten in de bachelorfase.
- Gratis kinderopvang, participatiebanen en een goede verlofregeling maken een open en ontspannen arbeidsmarkt voor iedereen mogelijk (1,7 miljard).
- (Extra) verplegend personeel wordt beter betaald en het budget voor gehandicapten zorg en jeugdzorg neemt flink toe. De pakketverkleining van het kabinet Balkenende wordt teruggedraaid (2 miljard).
- Voor een schoon en duurzaam land trekt GroenLinks 2 miljard uit, te besteden aan schone lucht en duurzame energie, meer natuur, opknappen van het landschap, meer openbaar vervoer (o.a. experimenten met gratis openbaar vervoer in de steden) en stimulering van de biologische landbouw.
- Nederland besteedt 1% van de welvaart aan ontwikkelingssamenwerking (1,1 miljard extra).
- Voor beter wonen in grote steden, goedkope leningen voor starters op de woningmarkt en ombouw van kantoorpanden tot woonruimte voor studenten trekt GroenLinks 1,0 miljard uit.
- Voor versterking van (kwaliteit van) het openbaar ministerie en het gevangeniswezen is 250 miljoen beschikbaar.
- De jeugd en zedenpolitie wordt versterkt, evenals toezicht op straat en de reclassering (400 miljoen).
- Het Jeugdsportfonds voor kinderen van ouders met lage inkomens wordt versterkt, sportverenigingen wordt financieel gesteund om sport in de voor- en na schoolse opvang op school mogelijk te maken.
- Kunst, cultuur en media krijgen een extra budget van 300 miljoen.
- Voor zorgvuldige behandeling van asielaanvragen en betere huisvesting is 200 miljoen extra beschikbaar.
- Kleine ondernemers worden extra ondersteund als ze innoveren via vouchers en faciliteiten voor durfkapitaal. Gebruik van open source software wordt gestimuleerd.

GroenLinks geeft ook minder geld uit. Er wordt in de komende kabinetsperiode 11 miljard bezuinigd.

- De sterke groei van uitgaven voor extra wegen in de afgelopen jaren wordt afgeremd. Daarnaast wordt een stoel- en goederenheffing in het vliegverkeer ingevoerd.
- Bij Defensie wordt bespaard door integratie/betere samenwerking van de krijgsmachtonderdelen, extra verkoop van onroerend goed en beperking van de defensietaken, stopzetten JSF.
- De uitgaven voor zorg stijgen de komende jaren zonder nader beleid met 8,25 miljard euro. Dat is deels nodig vanwege de vergrijzing. Maar er kan ook worden bespaard. Daarom worden de fors groeiende uitgaven voor geneesmiddelen aangepakt. De salarissen van medisch specialisten worden

beheerst. De bureaucratie wordt verminderd. De onrechtvaardige no claim wordt afgeschaft en ingeruild voor solidaire, .inkomens- en vermogensafhankelijke eigen bijdragen.

Bezuinigingen, in miljarden euro's (2011)	
1. Verkeer	2,1
2. Omvorming defensie	0,7
3. Bureaucratie Zorg	1,7
4. Uitvoering sociale zekerheid en reïntegratie	1,9
5. Subsidies	0,7
6. Bureaucratie openbaar bestuur	2,7
7. Onderwijs	1,0
8. Veiligheid	0,2
Totaal	11,0

- De bureaucratie in de sociale zekerheid wordt aangepakt: gemeenten voeren de WW uit en worden verantwoordelijk voor re-integratie van alle mensen zonder werk. Met het inkomensafhankelijk maken van de kinderbijslag wordt bespaard Een eenvoudiger en eerlijker ontslagrecht met boetes voor werkgevers bij ontslag bespaart geld. Er komt een grondige aanpassing van de nieuwe WAO, waardoor gedeeltelijk arbeidsgeschikten aan het werk blijven dan wel aan het werk komen.
- Ondoelmatige subsidies aan het bedrijfsleven, de traditionele landbouw en binnen de ruimtelijke ordening worden verminderd c.q. afgeschaft.
- Op openbaar bestuur wordt bezuinigd door onder meer afschaffing van de waterschappen en afroming van vermogensgroei bij provincies. Tevens worden diverse bezuinigingen doorgevoerd bij het rijk (minder ambtenaren, minder omvangrijke buitenlandse dienst, minder externe adviseurs) en de zelfstandige bestuursorganen. In de gehele publieke sector wordt de Balkenende-norm gehanteerd bij de beloning van bestuurders en topambtenaren: niemand verdient meer dan de minister-president.
- Invoering van de academicibelasting in de mastersfase, opheffing fusiegelden en wijziging in instellingsbekostiging maken gelden vrij voor gerichte intensiveringen in het onderwijs.
- Via efficiënte en doelmatige uitvoering in gevangeniswezen en politie (o.a. samenwerking regio's) wordt bureaucratie aangepakt.

7. Belastingen en premies

GroenLinks kiest voor een lastenneutraal verkiezingsprogramma in de komende 4 jaar. Tegelijkertijd stellen we een uitgebreid programma voor om lasten te verschuiven. Dat betekent dat vervuiling van het milieu flink wordt belast en dat arbeid veel goedkoper wordt.

Verschuiving van belastingen, in miljarden euro's (2011)	
Hogere belastingen op milieuvervuiling	+ 15,0
Hogere belastingen op vermogen en winst	+ 7,0
Lagere belastingen op inkomen en arbeid	- 22,0

Ook de lage belastingdruk op vermogen gaat omhoog. De inkomsten uit hogere belasting op milieuvervuiling en vermogen worden gebruikt om de belastingen op inkomen uit werk flink te verlagen. Dat is goed voor de werkgelegenheid want daardoor zullen werkgevers meer mensen in dienst nemen. En het maakt werken lonend.

Hogere belastingen op milieuvervuiling realiseert GroenLinks door verhoging van de energiebelasting (met name voor bedrijven), invoering van een kilometerheffing, een stoelbelasting voor vliegverkeer en diverse groene aanpassingen van het belastingstelsel. Ook vermogen wordt zwaarder belast door aanpassing van de vermogensrendementsheffing, een normale winstbelasting en afroaming van vermogens van de woningbouwcorporaties.

De hypotheekrenteaftrek wordt omgevormd. Wie moet lenen om een huis te kopen, krijgt een subsidie van 30% op elke euro betaalde rente. Voor mensen die nu al een hypotheek hebben, geldt een overgangsregeling van 10 jaar.

In totaal speelt GroenLinks ca. 22 miljard euro vrij die wordt besteed aan fors lagere belastingen op arbeid. Dat betekent o.a. verlaging van de eerste en tweede schijf in de inkomstenbelasting, vermindering van de werkgeverslasten op (vooral) laagbetaalde arbeid en het invoeren van een inkomensafhankelijke arbeidskorting.

8. Gevolgen voor de overheidsbegroting en de staatsschuld

GroenLinks rekt zich niet rijk. Dit huishoudboekje van GroenLinks is sluitend bij een gemiddelde economische groei, zo leren de nu beschikbare cijfers van het Centraal Planbureau. Er is geen tekort op de begroting in 2011.

Het Centraal Planbureau heeft aangekondigd dat er meer ruimte op de begroting beschikbaar komt en haar cijfers worden aangepast. GroenLinks streeft in dat geval naar een klein overschot. Zo loopt de staatsschuld in ieder geval niet op, en vermoedelijk daalt de schuld licht.

In de komende kabinetsperiode zijn geen grote bezuinigingen nodig om de staatsschuld extra te af te lossen. De rente op staatsobligaties is namelijk al erg laag. Aflossing is dus duur. Want elke euro aflossing levert slechts een besparing op van enkele eurocenten aan rente. Wie veel denkt te kunnen besparen op rente-uitgaven, moet dus heel veel schuld aflossen. Dat kost klappen met geld. De daarvoor benodigde bezuinigingen gaan onmiddellijk en onvermijdelijk ten koste van vitale publieke voorzieningen, zoals het onderwijs, zorg, werk en een goed milieubeleid.

En dat is niet logisch. Willen we een schone wereld aan de komende generaties nalaten, dan moeten we nú veel investeren om de milieuschuld af te lossen. Ook hebben we een goed opgeleide bevolking hard nodig, ook om economisch een sterk land te blijven. Verhoging van de belastingen is ook niet gewenst: veel mensen hebben de afgelopen jaren al voldoende ingeleverd.

Tenslotte moet worden bedacht dat bij een klein overschot de staatsschuld in euro's langzaam daalt. Maar belangrijker is dat de schuld en de rente-uitgaven dalen als percentage van de overheidsbegroting. Door de voortgaande economische groei stijgen de overheidsinkomsten. De rente-uitgaven blijven echter constant. Zo wordt het belang van de staatsschuld steeds kleiner, want de rente-uitgaven vormen een steeds kleiner deel van de groeiende begroting. Vergelijk het met een hypotheekschuld van 100.000 euro. Die drukt zwaarder bij een inkomen van 25.000 euro dan bij een inkomen van 50.000 euro. In het laatste geval kan de hypotheekrente makkelijker worden betaald, omdat het inkomen hoger is. Zo drukt ook de staatsschuld – mits die niet oploopt – steeds minder op de overheidsbegroting in de toekomst.

9. Wat doen we als het tegenzit?

Als de economie vertraagt en de overheid minder geld binnen krijgt dan wel extra geld uitgeeft aan bijvoorbeeld werkloosheidsuitkeringen, zijn er twee opties.

Als de inzinking van tijdelijke aard is, mag het overheidstekort oplopen. Zo wordt een economische dip niet nog eens versterkt door een hard bezuinigingsprogramma. Wanneer daarna weer meevallers ontstaan, wordt daarmee allereerst het overheidstekort weggewerkt.

Zijn de vooruitzichten structureel slechter dan moet de tering naar de nering worden gezet. GroenLinks wil geen structureel tekort op de begroting. Dat vraagt om extra bezuinigingen, minder extra uitgaven of gerichte verhoging van belastingen. Milieu en onderwijs worden als eerste ontzien. De laagste inkomensgroepen zijn uitgesloten van koopkrachtverlies.

10. Doorrekening van dit programma

Het Centraal Planbureau, onze nationale rekenmeester, heeft uitgezocht wat ons de komende jaren te wachten staat (zie www.cpb.nl, werkdocument 118). De CPB-economen hebben dit voorjaar een scenario gemaakt voor de Nederlandse economie. Hoeveel mensen werken, hoe goed draaien de bedrijven, wat gebeurt er met lonen en prijzen etc. Alles komt aan bod. Dit scenario is 'beleidsarm'. Dat wil zeggen dat er geen politieke keuzes gemaakt zijn.

De uitkomsten van het beleidsarme CPB-scenario zijn als volgt. Bij een gemiddelde economische groei van 2% per jaar is in 2011 de overheidsbegroting in evenwicht en is er ongeveer 2 miljard euro vrij te besteden. De lasten stijgen ongeveer met 5 miljard euro, vooral als gevolg van stijgende uitgaven voor gezondheidszorg.

Het Centraal Planbureau heeft aangekondigd dat er nog extra ruimte van enkele miljarden beschikbaar komt. Zij zal binnenkort met een aangepaste berekening komen. In deze financiële bijsluiter wordt daar niet op vooruit gelopen. Wel zal dit aanleiding zijn de hier gepresenteerde cijfers aan te passen.

Voor dit moment sluiten onze cijfers aan bij werkdocument 118 van het CPB, d.w.z. ze moeten gelezen worden als door GroenLinks gewenste verandering ten opzichte van het beleidsarme scenario van het CPB. GroenLinks heeft het Centraal Planbureau gevraagd om dit programma door te rekenen. Eind oktober is het definitieve beeld beschikbaar.